

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з науково-педагогічної,
методичної та виховної роботи

_____ О.А.

Лагоднюк «__» _____ 2020 р.

07-03-126

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

PSYCHOLOGY OF SOCIAL WORK

для здобувачів I (бакалаврського) рівня вищої освіти
for applicants and (bachelor) level of higher education

спеціальності 053 «Психологія»

specialty 053 «Psychology»

Рівне-2020

Робоча програма навчальної дисципліни «**Психологія соціальної роботи**» для здобувачів І (бакалаврського) рівня вищої освіти, які навчаються за ОПП «Психологія» спеціальності «Психологія». Рівне: НУВГП, 2020. 18 с.

Розробник: Примачок Л. Л., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри суспільних дисциплін
Протокол від «17» січня 2020 р. № 8

Завідувач кафедри суспільних дисциплін

Олексін Ю.П.

Керівник групи забезпечення
спеціальності

Оксентюк Н.В.

Схвалено Науково-методичною радою з якості ННІ ЕМ
Протокол від «06» лютого 2020 р. № 3

Голова Науково-методичної ради з якості ННІЕМ

Ковшун Н.Е.

© Примачок Л. Л., 2020 рік
© НУВГП, 2020 рік

ВСТУП

Психологія соціальної роботи висвітлює такі аспекти соціальної роботи, які пов'язані з психологічною структурою діяльності соціальних працівників, психологічними особливостями клієнтських груп та формами роботи з ними, що ґрунтуються на застосуванні відповідних психологічних технологій.

З виникненням соціальної роботи в нашій країні з'явилися практичні запити на вирішення низки соціальних проблем, які найчастіше пов'язані з наданням допомоги сім'ї та дітям, які перебувають у важкій життєвій ситуації, літнім людям та інвалідам, підліткам та іншим вразливим групам населення. Численні підходи до соціальної роботи спираються на ті чи інші психологічні погляди.

Психологія соціальної роботи є важливим чинником професіоналізації соціальної роботи, оскільки пов'язана з розумінням психологічних механізмів та можливих наслідків дій соціальних працівників та суміжних спеціалістів, які задіяні у різноманітних програмах.

Навчальна дисципліна «Психологія соціальної роботи» передбачає формування у студентів професійних компетенцій щодо здійснення у своїй роботі психологічно обґрунтованих дій. Інтенсивне впровадження психологічних методів в соціальну роботу обумовлено тим, що клієнт соціальної роботи – людина, яка опинилася у важкій життєвій ситуації. Розробкою методів і реалізацією психологічної підтримки традиційно займається практична психологія. Спеціаліст з соціальної роботи повинен вміти здійснювати індивідуально-психологічний підхід до конкретного клієнта, знати психологічні особливості різних соціальних категорій.

Цей курс покликаний сприяти розвитку особистісних якостей осіб, які у якості професійної діяльності обрали фах соціального працівника, а також відповідної професійної мотивації, яка слугуватиме підґрунтям успішної її реалізації.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає володіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Психодіагностика», «Вікова психологія» «Педагогічна психологія», «Психологія сім'ї».

АНОТАЦІЯ

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Психологія соціальної роботи» є вивчення особливостей психологічної роботи в системі соціальної діяльності.

Мета викладання навчальної дисципліни полягає в тому, щоб сформувати готовність студентів до реалізації основних форм та методів психосоціальної допомоги населенню в процесі виконання їхньої професійної діяльності

Завдання навчальної дисципліни «Психологія соціальної роботи» – оволодіти теорією і практикою застосування психологічних технологій у роботі соціального працівника, а також практичними прийомами здійснення основних форм та методів психосоціальної допомоги представникам різних клієнтських груп.

Ключові слова: *соціальний працівник, соціальна робота, професійна мотивація, соціальна категорія, соціальні проблеми, групи населення, соціальна відповідальність, психологічний супровід.*

Abstract

The subject of study of the discipline "Psychology of social work" is the study of the features of psychological work in the system of social activity.

The purpose of teaching the discipline is to form the students' readiness for the implementation of basic forms and methods of psychosocial assistance to the population in the process of performing their professional activity.

The task of the discipline "Psychology of social work" - to master the theory and practice of the use of psychological technologies in the work of a social worker, as well as practical methods of implementation of basic forms and methods of psychosocial assistance to representatives of different client groups.

Keywords: *social worker, social work, professional motivation, social category, social problems, population groups, social responsibility, psychological support.*

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	<u>Галузь знань</u> 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна	
	<u>Спеціальність</u> 053 «Психологія»		
Модулів - 2	<u>Спеціалізація:</u> Психологія	<i>Рік підготовки:</i>	
Змістових модулів - 2		2-й	2-й
		<i>Семестр</i>	
Загальна кількість годин - 90	<u>Рівень вищої освіти:</u> Бакалавр	4-й	4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 4 самостійної роботи студента - 2		<i>Лекції</i>	
		18 год.	2 год.
		<i>Практичні</i>	
		18 год.	6 год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		54 год.	82 год.
		Вид контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Психологія соціальної роботи» полягає у формуванні у студентів розуміння місця та значення даного курсу у структурі практичної діяльності психолога; наукових уявлень про соціально-психологічні явища та процеси, їх структуру, генезис і функціонування.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є оволодіння знаннями про особливості психологічної роботи в системі соціальної діяльності практичного психолога.

Завдання курсу є:

1. Розкриття психологічних особливостей соціальної роботи, її категоріального апарату, мети, об'єкта і предмета, методів психосоціальної практики.
2. Виявлення системи поглядів та концептуальних підходів в галузі соціальної роботи з метою формування особливого світогляду, центром якого є цілісна особистість, що самоактуалізується і розвивається у соціальному середовищі.
3. Вивчення впливу психологічних теорій на оформлення моделей практичної соціальної роботи.
4. Вивчення процесу психосоціальної взаємодії з особистістю і групою, характеристика його сутності, змісту, мети, завдань, закономірностей, протиріч, принципів, форм та результатів.
5. Знання організацій, змісту та методики проведення консультативної роботи з особистістю та групою, оволодіння елементарними навичками психологічної допомоги.

Вивчення навчальної дисципліни «Психологія соціальної роботи» спрямовано на формування таких компетенцій:

Загальні компетентності:

- ✓ здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- ✓ здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях;
- ✓ знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності;
- ✓ здатність вчитися і оволодівати сучасними професійними знаннями;
- ✓ здатність бути критичним і самокритичним;
- ✓ здатність приймати обґрунтовані рішення;
- ✓ здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- ✓ здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові (спеціальні) компетентності:

- ✓ здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у різних сферах діяльності психолога, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;
- ✓ здатність і готовність аналізувати та моделювати психологічні феномени та їх динаміку;
- ✓ здатність і готовність аналітично прогнозувати тенденції розвитку напрямів, галузей, складових психологічної науки і практики, своєї сфери професійної компетентності та об'єктів професійної діяльності;
- ✓ здатність і готовність здійснювати перевірку, зокрема експертну, психологічної достовірності фактів, ситуацій, подій, інформаційних повідомлень та їх джерел;
- ✓ здатність і готовність мислити критично, системно; розуміння основних теоретичних понять, термінів, законів та закономірностей психологічної науки;
- ✓ знання юридичних та морально-етичних нормативно-регулятивних засад професійної діяльності психолога і готовність неухильно дотримуватись їх;
- ✓ професійне володіння соціально-психологічними механізмами взаєморозуміння та взаємовпливу і здатність ефективно застосовувати їх у професійному спілкуванні.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- ✓ фундаментальні розділи психології соціальної роботи, що необхідні для дослідницької та практичної діяльності;
- ✓ мати уявлення про історичний процес розвитку та сучасний стан соціально-психологічних знань;
- ✓ основні закономірності про спілкування та міжособистісну взаємодію;
- ✓ закономірності функціонування соціальних спільнот – великих і малих груп;
- ✓ основні закономірності соціальної поведінки особистості, її соціально-психологічних якостей та особливостей соціалізації.

вміти:

- ✓ аналізувати, систематизувати і класифікувати теоретичні підходи в психології соціальної роботи, дані експериментальних досліджень та дослідницьких програм;
- ✓ вміти виділяти, аналізувати соціально-психологічні проблеми;
- ✓ підбирати адекватні способи вирішення соціально-психологічних проблем;
- ✓ формулювати робочі гіпотези та визначати дослідницькі завдання;
- ✓ використовувати дослідницькі техніки при вивченні психологічних явищ.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. «Теоретичні основи психології соціальної роботи».

Тема 1. Вступ до психології соціальної роботи.

Суб'єкти і клієнти соціальної роботи. Основні підходи до визначення і класифікації проблем клієнтів. Основні групи проблем клієнтів соціальної роботи за психологічними механізмами їх виникнення: первинні (соціальні), пов'язані з порушенням соціальних взаємодій; вторинні (психосоціальні), пов'язані з порушеннями в його особистісній сфері.

Найбільш стійкі форми психологічної фіксації негативних переживань і неадекватних уявлень, що виникають у особи в проблемній соціальній ситуації: спосіб життя, буденна свідомість, життєвий досвід.

Тема 2. Психологічна структура соціальної роботи як суспільної практики.

Основні напрями і форми соціальної роботи: соціальне забезпечення, соціальна допомога, соціально-психологічне консультування, соціальний супровід, соціальна профілактика.

Тема 3. Психологічні характеристики діяльності та особистості соціального працівника.

Поняття про соціальну та психологічну допомогу особистості (групі, організації). Основні види професійної діяльності соціального працівника: просвітницька, профілактична, діагностична, психокорекційна робота, психологічне консультування тощо. Взаємодія та взаємодоповнюваність основних форм роботи соціального працівника. Основні групи принципів професійної діяльності соціального працівника: принципи ставлення до клієнта, принципи взаємодії між соціальним працівником та клієнтом, етичні принципи.

Соціальний працівник як суб'єкт діяльності та розвитку соціальної роботи як сфери суспільної практики. Структура цілей діяльності, особливості застосування різноманітних засобів та технологій у роботі з різними групами клієнтів.

Проблеми мотивації діяльності соціального працівника у різних типах організацій та особистісного смислу як провідної компоненти становлення його професійної "Я-концепції".

Умови та шляхи подолання психологічних явищ у діяльності соціального працівника ("синдром професійного вигорання", "синдром хронічної втоми"), які призводять до професійної деформації та дезадаптації.

Тема 4. Психологічні особливості фахової підготовки соціального працівника.

Проблематика підготовки фахівців-гуманітаріїв до соціальної роботи. Етичні правила діяльності психолога та соціального працівника. Особистісні якості, що необхідні

для професійної соціальної роботи. Проблематика супервізії соціального працівника. Соціальна робота як духовна практика: розвиток особистого потенціалу соціального працівника.

Змістовий модуль 2. «Психологічні технології у соціальній роботі».

Тема 5. Психологічні характеристики провідних клієнтських груп та психологічні особливості впливу екстремальних умов на життєдіяльність людей.

Криза й втрата як психологічні умови саморозвитку або деградації особистості. Феномен посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Психотерапевтична допомога при ПТСР залежно від його стадії. Виникнення психологічних залежностей на фоні кризи й втрати. Можливості запобігання злочинності шляхом соціальної роботи.

Психологічні особливості соціально депривованих осіб (бідні люди, жебраки, бездомні, безробітні). Психологічні ефекти ув'язнення, вплив позбавлення волі на психіку в'язня. Основні напрями психологічної допомоги в'язням. Реабілітація після звільнення.

Психологічні проблеми осіб-мігрантів (іммігранти та емігранти, репатріанти, біженці).

Категорія девіантних осіб в соціальній роботі. Психологічні особливості осіб, що займаються проституцією. Психологічні наслідки проституції як девіантної поведінки.

Психологічні особливості інвалідів та невиліковно хворих.

Психологічний портрет алко- та наркозалежних осіб.

Психологічне розуміння суїцидальних станів, класифікація їх. Психологічна допомога клієнтам, що здійснили суїцидальні спроби або мали суїцидальні наміри.

Тема 6. Психологічна допомога у практиці соціальної роботи.

Сутність поняття "психологічна допомога". Етичні принципи психологічної допомоги: доброзичливе і безоцінне ставлення до клієнта, орієнтація на норми і цінності клієнта, заборона давати поради, анонімність, розмежування особистих і професійних відносин.

Групи методів соціальної роботи. Соціальна терапія та її функції. Індивідуальна терапія в соціальній роботі. Групова терапія. Етапи технології вирішення соціальних проблем.

Тема 7. Індивідуальне психологічне консультування у практиці соціальної роботи.

Особливості та фази консультативної бесіди: розпитування клієнта, висування гіпотез та інтерпретація, психокорекційний (психотерапевтичний) вплив, завершення бесіди.

Напрямки роботи при розпитуванні клієнта: підтримка контакту, стимулювання розповіді, структурування бесіди, усвідомлення оповіді клієнта. Прийоми підтримки

контакту з клієнтом: активне слухання, емпатійне слухання.

Формування атракції як засіб управління контактом з клієнтом.

Тема 8. Індивідуальна і групова психотерапія та психокорекція у практиці соціальної роботи.

Особливості психотерапії у соціальній роботі. Основні напрямки немедичної психотерапії, які застосовуються у ситуації надання психологічної допомоги особі та при роботі з групою.

Етапи процесу психотерапії: оцінка реальної ситуації клієнта, актуалізація очікувань клієнта, дієві зміни (вироблення стратегії змін, перенесення альтернативних паттернів поведінки у реальне життя, здійснення рефлексії отриманих результатів).

Види психокорекційних груп: групи тренінгу умінь, групи зустрічей. Робота з групою динамікою. Тематичні вправи та рольові ігри в груповій роботі. Психогімнастика в соціальній роботі.

Тема 9. Психологічні та соціально-психологічні тренінги у практиці соціальної роботи.

Сутність тренінгових методів: групова дискусія, модерація, фасилітація тощо. Дизайн поведінкового тренінгу з урахуванням моделі емпіричного навчання Д.Колба. Техніки переходу до чергового етапу навчання: деролінг, дебрифінг, шерінг.

Вправи «розігріву», «зняття» пересторог та напруження, розминки.

Тренінг батьківської компетентності.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. «Теоретичні основи психології соціальної роботи»												
Тема 1. Вступ до психології соціальної роботи.	10	2	2	-	-	6	10	1	-	-	-	9
Тема 2. Психологічна структура соціальної роботи як суспільної практики.	10	2	2	-	-	6	10	-	1	-	-	9
Тема 3. Психологічні характеристики діяльності та особистості соціального працівника.	10	2	2	-	-	6	10	-	1	-	-	9
Тема 4. Психологічні особливості фахової підготовки соціального працівника.	10	2	2	-	-	6	10	-	1	-	-	9
Разом за змістовим модулем 1	40	8	8	-	-	24	40	1	3	-	-	36

Змістовий модуль 2. «Психологічні технології у соціальній роботі»												
Тема 5. Психологічні характеристики провідних клієнтських груп та психологічні особливості впливу екстремальних умов на життєдіяльність людей.	10	2	2	-	-	6	10	1	-	-	-	9
Тема 6. Психологічна допомога у практиці соціальної роботи.	10	2	2	-	-	6	10	-	1	-	-	9
Тема 7. Індивідуальне психологічне консультування у практиці соціальної роботи.	10	2	2	-	-	6	10	-	1	-	-	9
Тема 8. Індивідуальна і групова психотерапія та психокорекція у практиці соціальної роботи.	10	2	2	-	-	6	10	-	1	-	-	9
Тема 9. Психологічні та соціально-психологічні тренінги у практиці соціальної роботи.	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 2	50	10	10	-	-	30	50	1	3	-	-	46
Усього разом	90	18	18	-	-	54	90	2	6	-	-	82

5. Теми практичних робіт

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
МОДУЛЬ І			
Змістовий модуль 1. «Теоретичні основи психології соціальної роботи»			
1	Тема. Вступ до психології соціальної роботи.	2	-
2	Тема. Психологічна структура соціальної роботи як суспільної практики.	2	1
3	Тема. Психологічні характеристики діяльності та особистості соціального працівника.	2	1
4	Тема. Психологічні особливості фахової підготовки соціального працівника.	2	1
Змістовий модуль 2. «Психологічні технології у соціальній роботі»			
5	Тема. Психологічні характеристики провідних клієнтських груп та психологічні особливості впливу екстремальних умов на життєдіяльність людей.	2	-
6	Тема. Психологічна допомога у практиці соціальної роботи.	2	1
7	Тема. Індивідуальне психологічне консультування у практиці соціальної роботи.	2	1
8	Тема. Індивідуальна і групова психотерапія та психокорекція у практиці соціальної роботи.	2	1
9	Тема. Психологічні та соціально-психологічні тренінги у практиці соціальної роботи.	2	-
Разом		18	6

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема. Вступ до психології соціальної роботи.	6	9
2	Тема. Психологічна структура соціальної роботи як суспільної практики.	6	9
3	Тема. Психологічні характеристики діяльності та особистості соціального працівника.	6	9
4	Тема. Психологічні особливості фахової підготовки соціального працівника.	6	9
5	Тема. Психологічні характеристики провідних клієнтських груп та психологічні особливості впливу екстремальних умов на життєдіяльність людей.	6	9
6	Тема. Психологічна допомога у практиці соціальної роботи.	6	9
7	Тема. Індивідуальне психологічне консультування у практиці соціальної роботи.	6	9
8	Тема. Індивідуальна і групова психотерапія та психокорекція у практиці соціальної роботи.	6	9
9	Тема. Психологічні та соціально-психологічні тренінги у практиці соціальної роботи.	6	10
Разом		54	82

За виконання самостійної роботи, студент звітується написанням рефератів.

7. Індивідуальні завдання

Згідно навчальних планів – не передбачено.

8. Методи навчання

Під час викладання курсу використовують наступні методи навчання:

- індуктивний метод – для вивчення явищ від одиничного до загального;
- дедуктивний метод – для вивчення навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного;
- аналітичний метод – мисленнєвого або практичного розкладу цілого на частини з метою вивчення їх суттєвих ознак;
- проблемний виклад матеріалу – для створення проблемної ситуації;
- пояснювально-ілюстративний метод – для отримання знань студентами на лекціях, з навчальної або методичної літератури, сприймання та осмислення фактів, оцінки, висновків;
- репродуктивний метод – при виконанні індивідуальних завдань діяльність студентів, певною мірою, носить алгоритмічний характер, завдання виконуються за інструкціями, згідно зразків та прикладів.

9. Методи контролю

Для студентів денної форми навчання: усне опитування на практичних заняттях, захист індивідуальних домашніх завдань, реферування наукової літератури, розв'язання психологічних задач, модульні тестування.

Для студентів заочної форми навчання: захист контрольної роботи, захист індивідуальних завдань, реферування наукової літератури, тестування.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота											Сума
Змістовий модуль № 1				МК 1	Змістовий модуль № 2					МК 2	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4		Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9		
6	6	6	7	20	7	7	7	7	7	20	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій.
2. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД).
3. Нормативні документи МОН України.
4. Наочні посібники та відеофільми.
5. Матеріальні засоби навчання, комп'ютерне забезпечення.

12. Рекомендована література

Базова

1. Безпалько О.В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи. Монографія. К.: Наук. світ, 2006. 363 с.
2. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
3. Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника: Навч.-метод. посіб. К.: ДЦСССМ, 2004. 164 с.
4. Карпенко О.Г. Теорія та практика соціальної роботи: навчальний посібник / О.Г. Карпенко, Н.Ф. Романова. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 408 с.
5. Остролицька Л.І. Соціально-педагогічна робота в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями. К., 2011. 116 с.

Допоміжна

1. Авермат Эдди Ван Социальное влияние в малых группах // Перспективы социальной психологии. М.: Эксмо, 2001. С.: 504-544.
2. Андреева Г.М. Трудности социального познания: «образ мира» или реальный мир // Социальная психология в современном мире. М.: Аспект-Пресс, 2002. С.: 182-203.
3. Анцыферова Л.И. Психология повседневности: жизненный мир личности и техники ее бытия // Развитие личности и проблемы геронтопсихологии. М.: Институт психологии РАН, 2004. С.328-350.
4. Богданова І.М. Соціальна педагогіка: Навч. посіб. К.: Знання, 2008. 343 с.
5. Введення в соціальну роботу: Навч. посіб. / Т.В. Семигіна, І.М. Грига та ін. К.: Фенікс, 2001. 214 с.
6. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навч. посіб. К.: Видав. Дім «Слово», 2008. 240 с.
7. Основы социальной работы: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под. ред. Н.Ф. Басова. М.: Издательский центр «Академия», 2004. 289 с.
8. Баранова Т.С. Теоретические модели социальной идентификации личности // Психология самосознания. Хрестоматия. Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2003. С.: 602-609.
9. Богомолова Н.И., Донцов А.И., Фоломеева Т.В. Психология больших социальных групп: новые судьбы, новые подходы // Социальная психология в современном мире. М.: Аспект Пресс, 2002. С.: 132-148.

10. Браун Р. Межгрупповые отношения // Перспективы социальной психологии. М.: Эксмо, 2001. С.: 548-576.
11. Бэррон Р., Бирн Д., Джонсон Б. Применение социально-психологических знаний в сферах права, работы, здоровья // Социальная психология. Ключевые идеи. СПб.: Питер, 2003. Гл.11.
12. Воробьева Л.И.Субъект и/или автор (о категориях гуманитарной психологии) // Вопросы психологии, 2004. №2. С.: 149-158.
13. Воронцов Д.В. Социальная психология пола. Методич. указания к спецкурсу «Основы гендерной психологии». Ростов-на-Дону: Изд-во РГУ, 2003. 34 с.
14. Гофман И. О работе «лицом» // Межличностное общение. Хрестоматия. СПб.: Питер, 2001. С.: 132-170.
15. Дубовская Е.М. Социализация в изменяющемся мире //Социальная психология в современном мире. М.: Аспект Пресс, 2002. С.148-162.
16. Куницина В.Н., Казаринова Н.В., Погольша В.М. Межличностное общение. СПб.: Питер, 2001. 544 с.
17. Медведева Г.П. Введение в социальную геронтологию. М., 2000. 96 с.
18. Москаленко В.В. Соціальна психологія: Підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. К.: Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
19. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія особистості і спілкування. Підручник: У 2 кн. Кн. 1. К.: Либідь, 2004. 576 с.
20. Основы социальной работы: Учебник / Отв. ред. П.Д. Павленок. 2-е изд., испр. И доп. М.: ИНФРА-М, 2002. С.: 81-89.

13. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека ім.В.І.Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Обласна наукова бібліотека (м.Рівне, майдан Короленка,6). URL: <http://www.libr.rv.ua/>
3. Рівненська централізована бібліотечна система (м.Рівне, вул. Київська,44). URL: <http://www.cbc.rv.ua/>
4. Наукова бібліотека НУВГП (м.Рівне, вул. Олекси Новака, 75). URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka> (інформаційні ресурси у цифровому репозиторії)
5. Психологічний сайт. URL: http://www.syntone-spb.ru/library/books/content/1068.html?current_book_page=all

